

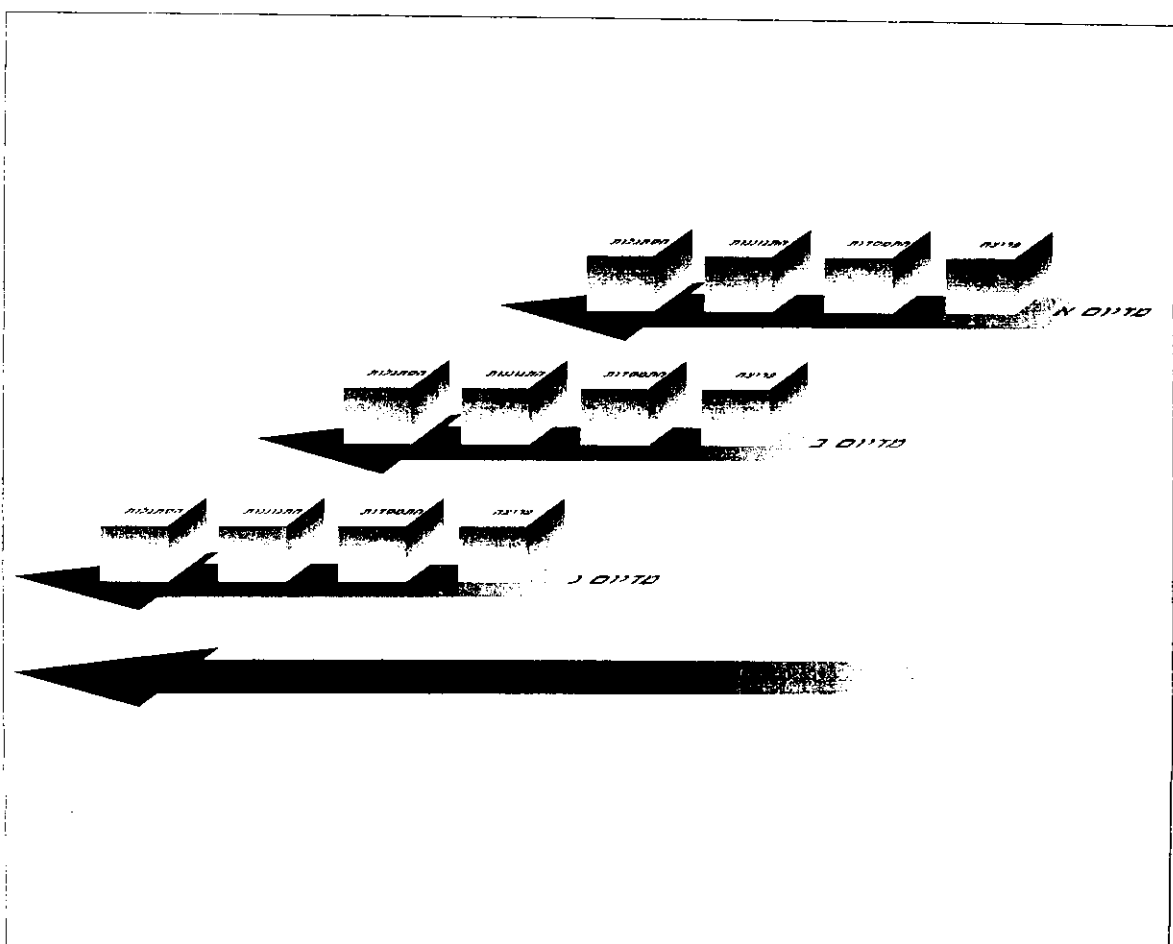
ולרבות הידועים הקודמים, כמו, למשל, לנרסם לצרכן לחיך מחדש את זמנו בין אמצעי התקשורת השונים שלב זה מאופיין לעתים בסממי מאבק בין המסד התקשורתי הקיים לבין אמצעי התקשורת החדש, החותר להשתלב ולהתבסס במספר המדיום החדש מבקש לנגוס נוח מההכנסות ומשוק הרכיבים, ואילו המדיום הוותיק שאינו אלא הידיוש הקודם – לא חוסך במאמצים כדי להתנגן מפני ולהסוּם את דרכו.

שלב האחרון, שלב ההסתגלות, מסתמן פתרון של דריקים שלום (coexistence) עם המדיום החדש, דריקים הכרוך בתגודה מחדש של תפקידי המדיה, ותיקים כחדשים, בחברה. אמצעי התקשורת הקיימים חויבים להשלים עם נוכחות המדיום החדש באחת משתי דרכים: התמחות או כניעה, ולעתים בדרך ביניים בין השתיים.

ארבעת השלבים מהווים חוליות סימטריות במעגל החיים של כל אמצעי תקשורת. השלב השלישי, שלב ההתנגנות של המדיום הישן, מקביל לשלב הפריצה של המדיום החדש. השלב האחרון, ההסתגלות של המדיום הקיים, מקביל לשלב השיני שלב ההתמסדות של המדיום החדש. מודל זה אין עשוי להסב את תשומת הלב לעלבים השונים שבחם נתון אותו מדיום חברות שונות, וכן למשך הזמן שאורך כל שלב, הכל לפי תסיבות הספציפיות בכל הסדר. כך יכול הרדיו להמצא בחברה מסוימת בשלב של

התנגנות, ואילו בחברה אחרת בשלב של ההתגלות. ראוי להדגיש, שבניגוד למשמע מהתחשיב, המודל אינו ליניארי לגמרי. במלים אחרות, אמצעי תקשורת מסוים איננו חייב להימצא בשלב כלשהו פעם אחת ויחידה ברחם לכל האמצעים האחרים. כך, למשל, לפי המודל, הקולנוע כבר התגונן מפני הטלוויזיה ואף הסתגל אליה, אך אפשר שהוא נדרש עתה לשוב ולהתנגן, הפעם עוד עמו, מפני הווידאו או תחנות הבלבים. בדומה, הספר והעיתון יתוארו כפרקים הבאים כמאלה שכבר הסתגלו לכל מתחיריהם החדשים ולפי שעה לא נעקפת סכנה לקיומם. אך מי יערוב לנו ששינוי נוסף לא יפר את מאון הכוחות הנכחזי לפיכך, כמו בכל מודל, יש כאן פשוט מסוים של המציאות לצורך נוחות התיאור ואיחודות.

דרך מנבולתו הקונצפטואליות, ישמש לנו המודל המוצע בסיס לסקירת התפתחותם של המישה אמצעי תקשורת המונים: הספר, העיתון, הקולנוע, הרדיו והטלוויזיה. סקירה זו אינה מתיימרת אלא להביא כמה ציוני דרך של כל מדיום, הנראים ברלטים ומרכיבים במיוחד, אך בשל אולוצי המסגרת אפשר שאירועים לא פחות חשובים הושמטו. תחילה יצטמצם הדיון לעלושה שלבים בודרו של כל אמצעי – פריצה, התמסדות והתנגנות. בהמשך ייבחנו במסדר דפוסי ההסתגלות של אמצעי התקשורת אשר הגיעו עד השלב הזה, וכן סובב הוויקיים שהתגבש בניהם.

מהם פורט הכללה זו לפורטים שונים, ומאחר השלכות חברתיות שונות של אמצעי תקשורת, שניהם מתייחסו את הטכנולוגיה התקשורתית כמוכרזת לרבות ההשפעות של תקשורת ההמונים על החברה, אך אין זהות ביניהם כאשר לטיב ההשפעות הללו איננם מייחס לטכנולוגיה התקשורתית השפעות על החברות ועל המבנה החברתי, ואילו מקלות תולה בה בעיקר השפעות על מערך החשים, המשנה ותפיסת המציאות.

שליש דבקים בדטרמיניזם טכנולוגי להיאור ההתפתחות ההיסטורית של אמצעי התקשורת: הטכנולוגיה התקשורתית מעצבת דפוסיים חברתיים בתהליך שהוא כמעט במתי-נמע. בכל תקופה מצוי אמצעי תקשורת דומיננטי, טרובג את חותמו בכל תחומי החיים. עד שהוא נחלק על-ידי אמצעי תקשורת חדש ומתחרה. התקשורת היא הציר המרכזי שסביבו מתקדמות ההיסטוריה ומשתנה ההבנה האנושית. במוכן זה אפשר לראות בתורתם אסכולה המייחסת לתקשורת ההמונים השפעות חזקות, בדומה לאסכולות האחרות הגדורות ביחדה. 6. אלא שבניגוד לאסכולות האחרות, מקלות ואיננם אינם דנים כלל בכניו התקשורת, כי אם במאפיינים הטכנולוגיים שלה ורק בהם לטענתם, מה שקובע היא טיב הטכנולוגיה של כל אמצעי הם פרמטרים טכנולוגיים כמו נידות, מהירות, אידיות, דיוק ודומים. טיאה שהגיגיו של רבו, אולי בשל צורך נסיבות ועיתוי רבה מעינותיו של רבו, אולי בשל צורך נסיבות ועיתוי רבה התפיסמו בעידן הטלוויזיה, בשלב שבו המדיום כבר חדד כמעט לכל בית בארצות-היבטית. יתרה מזו, רעיונותיו האינטלקטואליים של מקלות נאדו כסיסמאות קליפות, כאילו כזו להוכיח שוב את אחד מטיעונו המרכזיים – "המדיום הוא המסר".

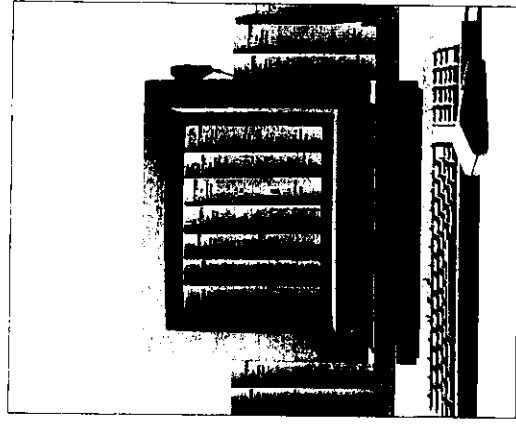
3.1.4 שכלול שיטות אחרון המידע

ההליכות להכתיב כל הודוש טכנולוגי-תקשורתית בתור "מהפכה" משוללת פוספקטיבה נכונה על זמן. קצב השינויים הטכנולוגיים מסחרר ומקשה על הערכה שקולה של השלכות בהקשר הרחב. לכן, כל ניסיון להיות מהפכת תקשורת נוספת מסדר הגודל של הכתב של הדפוס שני במחלוקת. אחד הניסיונות המעניינים והנעזים לזהות

מרבמת תקשורת נוספת ישען על ראיית ההתפתחות ההיסטורית של אמצעי התקשורת במרפספטיבה של שכלול שיטות אחרון המידע בחברה (1980, Smith). נעקבות המצאת הדפוס האמצעי התקשורת הגדורים מצע התאפשר להפיק ולהפיץ מידע בהיקפים ובכמונים בלתי-היוונים מראש. אחרים מנסים מצב זה כייח-התוצרת מיתעי. יחידים ונופים מנציפים מידע בכמות שקשה להתמודד עמה, לקטים, לעכל ולהתייחס אליה. בכל חברה יוצאים לאור מדי יום מאות ואלפי פרסומים ועיתונים. לטוב המצב החדש גורבים הנרכים לשיטות משיכללות ועולות לאסוף מידע ולשפוטו.

לדעת סמית, התפתת המחשב יכולה בהחלט להיחשב כמהפכת תקשורת בסדר גודל מקביל לשתו המהפכת הקודמת. מדוע? המחשב אופשר ומאפשר שיטות חדשות של אסוף, ארגון, אחרון והפצת המידע. יתרונת העיקרי של המחשב בכך שהוא מאער את אסוף המידע, המידע אסף ושמר ביחידות קטנות, קומפקטיות, שאינן תופסות מקום רב המחשב לא היה האמצעי הראשון, וגם לא נותר היחיד, למעור מידע ואחסונו. כך, לדוגמה, ספריות נוהגות מה שנים לצלם כרכים עבי כרס של ספרים ועיתונים על גבי מקור-זיכרון (שקפים זגירים). שיטת אסוף או התקבלה במסודות אחרים שכרוך היה עינס המידע המצטבר בהם ובכל זאת, המחשב מנלם לפי שעה את שכלל הרעיון של מעורר האחסון. להבדיל משיטות הצילום, המחשב מבטיח שימור מדויק ובטוח יותר של אצד ומבטיח גישה נוחה ומיידית לחומר השמור. תקסט שאדם קוראים כעת הקולד ושומר בדיסקט שמשקלו גמים ספרים ועיבוי מילימטרים אחדים. כך יכול חומר בן עשרות עמודים להישמר לאורך זמן בתפוסת מקום מינימלית. בדומה לכן, ארגונים ומוסדות מאחסנים מידע של מאות אלפי תיקים, שמילוא פעם אולמות ענקיים, על גבי סרטים מגנטיים ספרורים. יתד-על-כן, מאז שסמית היריך את יתרונות המחשב פותחו טכניקות נוספות ומשימות לחיטת מידע, כמו הוויזואליזציה.

אפשר שההשפעה הברלט ביותר של מחשב המודע מותבטאת בשנינו העולות על תקסט. כזכור, הדפוס רבנות הסופר על מרי עטו הפכה למוקד של מאבקים. הרעיון את החוקה על תקסט מהמעניק למחבר. הרעיון פוליטיים על תחומי זכויותיו. בעלות המחבר הזכה את השלטון לפקח ולתת את עוצמת התקסט בחברה. המחשב, טוען סמית (1980, p. 21, Smith), מפקיע את היבנות מידיו של המחבר, מספק המידע, ומסור אותה ליד החולשים על הטכנולוגיה החדשה.

איור 30
מחשבת אחרון המידע - דיסקט עם אחר מודיע ושירות כרכים של

שעניים היבטים אחרים של כינוח הפרסיות האישית. שכן, לעיתים בעלים של מאגזין נתונים ממוחשבים מצביים לתועלתם הנתונים אישיים על אחרים. נתונים שאספו למטרות שונות למרי, לפי שעה התגבשו במדיניות המעוב דפוסי פיקוח על אמצעי היעורר בדמותם של נופי בקרה ממחשתיים, אשר אמורים ללוסח וגם לסינ את עוצמתם הפוטנציאלית של בעלי התכשור הטכנולוגי ומפעיליו. אפשר שעם הזמן יתגבשו דפוסי פיקוח דומים גם על מספיקי המדע הממוחשב לסוגיו.

3.1.5 מודל היסטורי של התפתחות אמצעי תקשורת

גם אם כיום קשה להעריך נכונה את משמעותו של כל הודוש טכנולוגי, הרי שהליך המתהווה המסודר תקשורתי פלורליסטי ומגוון. אמצעי התקשורת המסודרים אינם חרוקים הברח את רגליהם של אמצעי התקשורת הוותיקים. אלה וגם אלה דרים בכפיפה אחת, ולכל אחד מהם עימוש וטרבח מחייה משלו. לכן, על סמן האמור עד סך אפשר להציע ראייה משולבת של תהליך התפתחותם של אמצעי תקשורת בדמות גלגל הסטורי בן ארבעה שלבים: פריצה, התמסרות, התנוונת והסתגלות.

אמצעי והחידוש הכולל בו. שלב זה מתבטא בחידוש טכנולוגי, כמו מכשיר הקלטה בוויזואלי, או שיפור בטכנולוגית תקשורת קיימת, כמו שיורו בכבלים. החידוש כשלעצמו מעורר סקרנות, המסקרת את השומת הלב הכללית באמצעי החידש, על השבון הנוהר, ולו זמנית, של אמצעי התקשורת הקיימים.

בשלב השני, שלב ההתמסרות, מתבסס אמצעי התקשורת כך שהודגלי השימוש בו הופכים לחלק מהשגה. אמצעי התקשורת מתבטית במקום החברתי והופך לחלק בלתי-פירד ממנו. הוא מתחיל למלא תפקידים חיוניים במערכת ומשני את תולתם של מצוי ציבור שונים. כלומר, תפקודם של חלקי המערכת עלול להשתבש בעודי.

ראשונה של מודיו חוש, אשר מאיים על שינוי הממשל הקיים בתקשורת ובחברה. אשר תופעת המודים החדש עלולה או עשויה לשנות הרגלי שימוש באמצעי תקשורת קיימים

ה"רטייה מרחבת" (spatial bias) לבין אמצעי תקשורת בעלי "הטייה של זמן" (temporal bias): הראשונים משייכים לגרף על-פי מרחקים, כלומר, מעדיפים כביכול את ציר המרחב, ואילו האחרונים נוטים לגרף על-פי זמן, פטריס בזמן, כלומר, מעדיפים עוצמות לגרף הזמן עם חסונו הראשון ונמנים לשמור על הטרנד והטלפון, ועם הסונו השני - הספר והתקליט.

אמצעי תקשורת שונים ובייחמה, דוגמת קול, זומר, נאון, מדגיש את יחסי הזמן, והמרחקים הכבדים מתאמים למהפחות אינטקטואליות ופסיכ אמצעי תקשורת המדגיש את המרחק הם פחות עמידים יותר לגלים, דוגמת פאקס ונייר. הלזו מתאמים לקולס אודיטורית וסמוך לו פני טקסט וגרפים... וזומרים וירטואלים, ואילו זומרים ומדגשים את המרחק מעודדים צנזורה, ושימוש מושג פחות וירטואלים מוגזם מדגיש צנזורה, ושימוש מושג פחות וירטואלים מוגזם מדגיש צנזורה, כגון אמריקני, ובחזית מלחמת האזרח של שני המלחמות הללו, זמן ומרחק, והירטואלים תלויים ביכולתם להתגבר על הטייה של אמצעי התקשורת המדגיש את אור המרחק יותר על המרחק.

(ג. אדלס, 1980, עמ' 7)

במצרים העתיקה, למשל, האכן היתה אמצעי תקשורת אשר הטיה לגרף על-פי זמן. כוחות המרידה באבו הנהלת הרבירה הקדומה לתוצאה את ערכיה ולעבריתם לחרות הכאים. המצאת הפפירוס איפשרה לאמפריה המצרית להתרחב, משום שהיא הקלה על התקשורת בין המצרים לבין הפפירוס, בדיווחי קל, ויד נוח לשימוש. בניגוד לאבן, הפפירוס היטיב להעביר מסרים למרחקים גדולים, אך כוחות הזמן הוא התמורה, ויחד עמו הדברים שרעעמו עליו.

אם כן, אמצעי תקשורת שונים מכתיבים אופי שונה של שליטה בחברה ואזורה, אבל גם, כפי שטוען אוניס, מערכת שונות של אמונת ודעות. חרבות שבה מודע ציר הזמן מתאפיינת באמונת חדית, אמונה בחייו שבה שקסיות וערכו מסור. חרבות שבה מודע ציר המרחק היא שקסיות, חרבות, חוסרנית ושחוררת מבלי הפסיד. למעשה, בכל תרבות קיימים ופעילים במקביל שני סוגי המאפיינים הללו, אלא שהאחד דומיננטי ומרכזי והשני שליו ורודם. אוניס מפרט את עלייתן ונפילתן של ציוויליזציות, מפרט אופייות, במנחים של המתה בין מנומולים על ידע המנסחים על הטייה מרחבת או על הטייה של זמן: משתכל על ידע שנשען בעיקר על גשור זמן זמן יסובל משהיה של זמן, כלומר, מחוסר יכולת להתמודד עם שליטה על מרחבים, וסופו להתעורר ולהיחזק על-ידי

כוחות שליטים להתמודד עם בעיית המרחב, ולהיות: ההנחה המובהקת עליה מבסס אוניס את מיון אמצעי התקשורת על פי הסוגים הללו היא הניגוד דיבור-כתב. בחברות הקדומות הדיבור היה אמצעי התקשורת העיקרי. הדיבור הראשון לקיום תקשורת בתוך קהילת קטנות ואפשרו יצירת עוצמות בין-תרבותיים כקלה, אך לא היה יעיל להפצת מסרים לצורחים בכל גדלים, ולכן לא אפשר לצמצם הבדלים בין חברות ותרבויות שונות. הבדלים אלה הצטמצמו, או החלו להצטמצם, רק לאחר המצאת הכתב, שהדיבור הוא אמצעי תקשורת הוצג הטייה של זמן - הוא מדגיש את המרחקים והאנדרגים ברודו כל חברה מהשפעות

יצונית ועמוז על ייחודה התרבותי. כמו כל חברה של התבטשה המונותית ערכיה והמשכיות בין-תרבותית בכל הקשר למבנה החברתי והתרבותי. אפשר לומר, שבגידן האוראלי היה המנומול על הידע נתון בידי זקני העדה, הסרובאוריים ומספרי הסיפורים. מכאן קיים עד היום בחברות אוראליות שבטיות אינס סוע, שהשתמרת מסורת הדיבור כיוון הקדומה מסבירה את הפריות הפילוסופיה היוונית. הידגים השממרים והעריצים על-פינה היינו והיפרו את התרבות. אחד האמת, ומעוי גיבשו על דוגמתם קבוצות במסורות. ידן בעל-פה, הוא אומר, כורך במגע בין-אישי ובתחשבות ברשות הוולר, והדבר עומד בניגוד קיצוני לתקשורת הממוכנת והבלתי-אישית השלטת בעולם המודרני.

היפאת הכתב דחק את המסורת האוראלית וחוקה את הישות החלונית, וכך העניקה קדימות ליחסים הכתובים המבוססים על מרחק ביחס לאלה המבוססים על זמן. הכתב הקפאה את המסורת האוראלית, שכן מודע שדברים נרשמו הם מאבדים את חייתם. הכתב שימש מעשה לצורכי החוזה העתיד, הערכים המגלמים והטכניים של אימפריות מתרחבות, ודחק את הקולס המסורתיים של חרבות האוראליות.

משעו: הטייה זמנית ועו אוניס את תולדות האנושות הקדומות, קבוצות קטנות של כהני דת ורכזי שטנמול ובבל שיטת הכתב הממוכנת - כתב החרטומים (היוויליזציות) והחזרות (קונפליקטים). פישוט הכתב ירעו בבדחה את המנומול היה והחייב באופן ניכר את שממל הפקדים היע קראו וכתבו, שבעותם אפשר היה לשמור באוריים הרבי-זמנים. הפועת האלקטרונית הפוטי הגמיש, שאותו

מתחו הסוחים הפניקים, הנהיגה את התמנה של הטייה מרחבית. כיוון הקלאסית, טוען אוניס, התקיים למקרה איון נדוד בין שני הסוגים של אמצעי תקשורת: אלה המעדיפים את הזמן, ובפרט הדיבור, ואלה המעדיפים את המרחב, קרי, הפפירוס האלקטרוני הפוטי. איון זה תורס למריחה תרבותית כבירה, שישא בטריגורית היוונית ובכתבי אבולטון. גם האמפריה הביזנטית צמחה והתארגנה על בסיס של עירוב אמצעי תקשורת בעלי שני סוגי הטייה: הפפירוס, המגשר על-פי מרחקים, שימש לפיתוח ביורוקרטיה ששלטה במרחבים עזומים, ואילו הקלף, העמיד ארוך זמן, סיעו לבסיס היהודאכית כמסורתית רבת-עוצמה.

הקלף המסד הדתי באירופה עיים ארוכות משום שהוא איפשר, כאומר, העברת ידע מדור לדור. הקלף סיעו לנושיה לבצר את הממדור ואת המנומול שלה על הידע הופעת הנייה, המצטיין דווקא בניידות על-פינה המרחב, היחה קריאת הנייה על מעמוו על הקלף. שליטתה של אבולטו במביתו של השייטת הנייה במאות ה-14 וה-15 קטרה במריחתה הפניסית, המסרתית והתרבותית באותה עת. הדפוס היה לאמצעי התקשורת הדומיננטי של הציוויליזציה המערבית, והשפעתו מרחיקת-לכת יותר מכל קודמו. הוא בישר את עידן המכוטה, הפולטת שורה של מוצרים ארוכים, וכך שימש דגם להתפחת הייחור המנומי ולסטנדרטיזציה של סחורות ושלי ידע. הדפוס הכניע את השיטה הזמן של הכנסייה, שמתנה נשענה על הקלף הכתוב ביה, וזר את הטייה המרחבת שיער הנייה ותמי מעלית הלאומיות, להתמסרות הלשונות הלאומיות ולתרבות הבירוקרטיה הפוליטית. במיקר בזכות עיטויות האזירה. המנומול התקשורתי של העיטויות האציקיות מייג לבדי אוניס, עיטק כפייגל בהוזה הדרס שייטתי והסר-מעצורים של הקשר עם העבר. הישות הפכו לסחורה שריכה לרוש ולמסועו כל הזמן כדי להמכר על-פינה מרחבים גדולים.

האלזר אדמס (Harold Adams Lennis) 1770 בשנת 1894, באחד מפרש בודוס אומיד, הוא לרש את המכונות האקוסטיות באוניברסיטת מאסאטשוסט, שבה השליט דוקוסוס בבכורה בשנת 1920 הצטרף למשל האקוסט של אוניברסיטת סטוןהוס, ונמשך שלוש שנים נוספות כפרופסור עסק במחקר מחוזות חלבלול, בשנת 1940 הוא נלחם עיין בתוצאות המחקר: ואלינות, ודנסוס, הצעוטה והנעושה. עיטתו עיין בפרשט כמכר. בין היתר העיד, שהעיתון מלא תפציר מרבי בפרוח המחוז של אמצעי התקשורת ושל חלבלול במאה ה-19, בשנת אומידן קיימי שיה אוניס את תפיתו. והוא אמצעי התקשורת לא רק שנת אומידן: כוחות הושק אלא ציר מרכזי בתוצרות הקשורות הוא נמשך בשנת 1952 והותיר אחריו, לבז שפאת שפודוס של כנסים לא ערוליס, שלוש שנים בנשוא תולדות התקשורת והתעוונותיו על האשפות: (1950) *Empire and Communication*; (1951) *The Bias of Communication*; (1952) *Changing Concepts of Time*.

התרבות העורבית מצויה בסכנה נראה של התפוררות בגלל שלילה בהתמודדות עם בעיות של המשכיות. קרי, בגלל הטייה מרחבת הקיצונית שלה. באמצעי השידור לא עסק אוניס באורח שיטתי, ולא החיל עליהם את הניתוח שלו במלואו. הוא היע לראות בדיון, הפונה לרוש השיעיה. סימן בו (בדומה לדיבור) את המערכת המידע הזמן המתחשבת בו (בדיבור לדיבור) את השויה למסורת האוראלית, שבינה כביכול הידיו, היא ממוקפת למדי, שהי, לשיטתו של אוניס, אמצעי השידור רק מרחיבים את הטייה המרחבת של העידן המודרני. מקלטי רדיו וטלוויזיה הם קלס וניידים במרחב, והגלס האלקטרומגנטיים עצמם חולפים והגומגום לאון ערוך מחר יחזו מעייתונים מודפסים. השידורים חוצים גבולות לאומיים וגומים מרחקים במהירות עצומה. יתר-על-כן, הרדיו והטלוויזיה המסחריים מתקיימים על-ידי "מליות זמן", הניתת הזמן לשוירה, ובכך, לפי אוניס, מקיימת עד יחזר את העופת המרבו וטשוטט הזמן. בתחנת המאחרים ביטא אוניס פסימיות באשר ליכולתה של הציוויליזציה המודרנית להמלט ממעטלים של ידע שקוסרם בטחיה המרחבת הקיצונית של האמצעי התקשורת בני-זמנו.

האימפריאליזם התרבותי התגלע על ידי דגבר על יחיתעו של החור האנושית על ידי ממוכו, אשר מכפיפס על האוניברסיטאות לצורכי החלבל, הצאב והביורוקרטיה של המדינה, וינא את שקיעה של האומפיה האמריקנית, כמו רבות לפניה, שהתעלס מהחיות של תרבותן, ולא חתרו לאיון בין התפעויות מורכב לבין שמירה על קשר עם מסורת העבר. ליכסוס, אוניס ומקלוקן מליצפו על שני אופנים תפיסה אוניטקטואלית הגורסת, שאמצעי התקשורת משמשים מאין עיקרי של התלללים הסטוריים, אלוונים חכרתים ומרדעות חושית משתנה. שניהם שוממים לקביעה, שהמדיום הוא המסר, דהיינו, שחיריה שבה דברים נמסרים ומפענים חשובה מהדברים עצמם. כל אחד

החשיה של האדם כל מדיה הוא מעין הרחבה או "הארכה" (extension) של החושים שהוא מפעיל בהרבה האורגנית של דבר איזון טבעי מעין הרחבה בין החושים השונים של האדם בתקופות פנים אל פנים מופעיל לא רק חוש השמיעה, אלא בו-בזמן מופעילים גם חושי הראייה, המישוש (בלחיצת יד, בחיבוק, בשיקוף) ואפילו הריח והטעם. לפיכך, חוויית התקשורת הייתה חוויית טבעית כלל-חושית. הן הדובר והן השומע היו שותפים לזוויה מעורבים בה. מקלותן מכנה שלב זה בתולדות האנושות בשם "השלב השבטי".

מקלותן ממין את אמצעי התקשורת השונים לשוני סוגים שהוא קורא להם "חמים" ו"קרים". מדיהם הם הוא כזה המשמש שלוחה של חוש אחד ויחיד ומחד אוזן על חשבו החושים האחרים. מדיהם הם מוסר לחוש אחד מניונים עשירים ובחודת גברה (high definition) ומוטו את הנמשך מתוך כמלא בעצמו את החושים כדי להפיק את המסה. לעומת זאת, מדיהם קר מעביר מידע דל פחות מדיהם של פחות מוגבר, ולכן הוא חריב את הנמשך להשתתף באופן פעיל בהשלמת הפעולה, להפעיל את דמיונו כדי להפיק את המסה. תקשורת בעל-פה, בין אם היא נעשית פנים-אל-פנים או בטלפון, היא מדיהם קר. השומע מחויב למעורבות פעילה בקליטת המידע והשלמת החסר. הקריקטורה, האמנות, המודרנית והכתב הפיקטורי או האידיאוגרפי, אף הם מדיה קרים. הללו מוסרים מידע סכמטי, מרומו, והלך החשיבים הפעלת דמיון. לעומת זאת, הצלילים, הקולנוע והרדיו הם מדיה חמים, הממחיבים מעורבות משהם של מנוניהם, שכן הם מעבירים נתונים מלאים, עשירים וזרים וזכפי שניאה מיד, הדופס הוא זוגמה מבהיק, מרדומטי, של מדיהם חם, (ואילו הטלוויזיה היא זוגמה של מדיהם קר).

האלפאבית הפונטית היה האמצעי הראשון שציר נתק בין העין לאוזן. האותיות והמילים הכתובות איבדו כל קשר למשמעותן במציאות והיו לסמנים אחידים ומסכמים. במסגרת הליטראטורית, המבוססת על כתיבה

וקריאה תחליף לתקשורת ישירה, קיבל חוש דרואיה תפקיד מרכזי בין השבון חושי השמיעה, המשוש, הטעם והריח. המצאת הדפוס השלמה את ההרדוף של הרחוק האדם מדרך החיים השבטי, המבוססת על מעג בלתי-אמצעי בין אנשים, מעג בו משתתפים כל החושים בצורה אמצעית ודמונית. אותיות הדפוס היווה המשקלמת ביטוי את העיון התעשייתי, עיצון האיות לקריאה בקול, ושמרו בכך על משוה ממאפייני השלב השבטי, הכללי, הרי עידן הדפוס והתמסרות ידיעת הקורא-יחידו הרחיפו את העדופות המלאכותיות שניתנה לחוש הראייה. הקריאה הפכה לפעולה פרטית ודוממת.

ניחותו של הספר המתנסח תורמה אף היא למגמה החדשה של אינדיבידואליזם החוויה הפרטית והאישית תפסה את מקומה של החוויה השבטית, המשותפת. התמסרות הכל-חושית של המציאות נדחקה על-ידי תפיסה חותמת ומורדת יתר על המידה - תפיסה דת-חושית מסופת. יתרה מזו, לדעת מקלותן, האחריות והסדר הנוקמה של החפס השלישו את החשיבה האנליטית, המבוססת על היקשים לוגיים, והעבירו מן העולם את החשיבה המספרית, האסוציאטיבית והרב-צדדית. הדפוס הרדוף את האדם לצורך אותיות ומלים אלה לאלי, פעלה שדרושת משמעת עצמית, סבלנות (איפוק), דחית הסיפוק

שברבת הספר לסוף המאה ה-19, הדפוס מהאדם את המיישפות, חירות הדמיון והעוצמה הרעשית שבתקשורת הכל-חושית, והתם אותו לגנלי המסכה הביורוקרטית-התעשייתית. עידן הדפוס מתאפיין, אם כן, בחיסול צורת החיים השבטית, בניכור ובפריטה של הפרט מהחברה. מקלותן מכנה שלב זה בתולדות האנושות בשם "הירשה השבטי", או "התפרקות השבטי" (detribalization). במקביל להתחלפות האמונות השבטיות המקומיות צמחו בערות הדפוס החויות האמוניות הרחבות. הדפוס יצר את תנאי האחריות והמדינה החוויניים לעליות האמוניות. הוא

מרשל מקלוהן (Marshall McLuhan) נולד בשנת 1911 באדמונטון שבמחוז אלברטה, קנדה. לאחר שהשלים לימודיו באוניברסיטת טורונטו, עבר למקצוע זה ופנה ללימודי ספרות אנגלית באוניברסיטת קיימברידג', שם קיבל תוא דוקטור בשנת 1942. דרכו נהגה תחילה באוניברסיטת דרמשטאדט, אחר-כך לימד ספרות בבית אוניברסיטת, ושתנת 1946 שימש פרופסור לספרות באוניברסיטת מונטריאל במשך עשרים שנה נפרדת.

נשמתו הושפעה תחילה מקולנוע ולבנוחיו של הרדוף אדם ושיקע עצמו במחוזי אנטרופולוגיה תרבותית. באותן שנים הוא נהנה משיע בנאות תרבות וקאסטרות. רעיונו פועלות אינטלקטואלית תחמת תקשורת, רעיונו פועלות אינטלקטואלית שאוחז ערך עם אחרונה פרופסור. בשנת 1963 התמנה למקלותן לתנוול - המרכז לחובות וטכנולוגיה-באניברסיטת מונטריאל באותה תקופה פרסם את החיבורים שהפכו לו עם עולמו - The Understanding of Media (1962) ו-Understanding Media (1964), שתפסים נוספים הוא נוספר בשנת 1980.

אפשר להפצין מסגרים לאמנים, החל משפת הלאום עצמה והכל בהתנוונים, דגלים ומסות, ובכך קודם את גיבושן של ישויות לאומיות גדולות (280, p. 1968, Rosenthal). אמצעי הישורה - הרדיו והטלוויזיה - בישרו את קיצוץ של "עידן הירציות של גוטנברג" ושל תחלואי החברה המשועבדת לדפוס. הם חסו חרבי הקבוצה היים בהיסטוריה, הרדיו, ובתחילת הטלוויזיה, השבו על כנה את החוויה הכל-חושית. מקלותן מתעבב על ההבדל בין שישות שהקרינה על טלוויזיה ושל קולנוע, שבידו טלוויזיוני מוטלות על המסך ככל שנייה מיליוני נקודות זעירות, שהצופה קולט בכל דוג נתון רק מעטות מהן ומצרוך לתמונה שלמה. לטענת מקלותן, מאפיין זה של הצופה עושה את הטלוויזיה למדיהם קר, בעוד שהתמונה החדה, המדויקת והעשירה לפת הקולנוע עושה אותו למדיהם חם. מקלותן אף מרחיק לפת הקולנוע והדומה הטלוויזיונית זוגמה יותר לפסל מאשר לתמונה, ובדומה הצופה, אם כן, הטלוויזיה אינה משמשת שלוחה של העין בלבד, של אם כן מערך החושים כולו. ההפעלה הסינמטית והחשיבה השבטית שאינה נכופה לסדר לצורת התפיסה של הדפוס. עידן הטלוויזיה, חוויית הלוגו הנוקשה של הדפוס. עידן הטלוויזיה, חוויית התקשורת שבו איננה פרטית ומנוכרת, כי אם משתפת ומעורבת שבו הצופה, גוטנברג (1982, Czioum), העולם יותר מיינועולם על-פי גוטנברג (1982, Czioum). העולם הזה, כונה יושבו שותפים לחוויה הטלוויזיונית ומשתתפים ממן שחור מודרני ועקני ממסים של היי השבט האבודים. משמעי עידן הטלוויזיה הוא עידן היחורה אל השבטי" (retribalization).

כפי שהקורא רואי הבחין, קביעתו של מקלותן הן קיצונית ופרובוקטיבית, ולא אחת דמוגית וניודת כסיס מדעי. לא פלא, שהוא משך אלי שפע של ביקורת נוקבת, ולעיתים אף ארסיות טעמו שהדפוס הפך את שיווי-משקל במערכת, ירוחשים של האדם, היד באורח מלאכותי את הראייה וניון את השמיעה של המישוש, אין לה על מה לסמוך מבחינה ניוורולוגית או פיזיולוגית (Miller, 1971). בזוגמה לכך, הטענה שצפיה בטלוויזיה היא חויה כל-חושית, אקטיבית ומגדרת את הדמיון, נשעת על הבחנה מפרקפת בין האשליה הטלוויזיונית לאשליה הקולנועית. אין שום סיבה להניח שהצפייה בתמונות הייחוד של סרט הקולנוע ככלל תמונה מפורטת שונה

במחמתה מהאקט של הצטרפות הנקודות על מסך הטלוויזיה, ושמה להבין כיצד אותו סרט מקבל "טמפרטורות" שונות כשהוא מקוץ בקולנוע החם ובטלוויזיה הקרה. התעלמותו המוחלטת של מקלותן ממחנה התקשורת מקומתם את השלב הישר. כלום אין הבדל בין מסרים שונים, אם הם מעבירים באותו אמצעי תקשורת; והאם אין שום זמיון בין מסרים זוגים הפוערים באמצעי תקשורת שונים?

מטעים יסכמו עם מקלותן, שהדפוס גם לאישיות נוקים מטסלים, דוכא את הדמיון והרגש ונפס השירה סטודנטית והסדרת מעוף. יתר-על-כן, מקלותן נוסל בשחת שראו עצמו כרה, כשהוא מנהדר בכך שהגיתוה שלו הוא בנדר תצפית מדעית ואינטימטיבית. בעצם, מקלותן מבקש לינהית מיקרה מדעית, בה שבעה שהוא עצמו ממעה את החשיבה הלוגית המסודרת שהשילט הדפוס. אצלם על סג את הטלוויזיה המסודרת אותם מבכניו (1982, Czioum). בה במידה קל לתקוף את הקביעה, שהשיבה בבית מול מסך הטלוויזיה עושה את האנושות לכפר גולובלי ומחוויה אותה לחיי השיתוף והמעורבות ההבחינית של העיון השבטי (1971, Miller).

סוף הביקורת הקשה והמסכנת, ואולי דווקא בגלל, אין ספק שמקלותן היה אינטלקטואל מקורי ומרתק, שיעוניתו מורים למחשה ושופכים אור חוש על שאלות מרכזיות בחקר התקשורת. גם אם לא נאמן את טעמו הקיצוני, אחר לאחד, הרי יש ממש כריזמה המרבי המנהיג נבחרים, דהיינו, שהמאפיינים הטכנולוגיים של המדיה הדומיננטית בחברה עשויים להשפיע על צורת המחשה ועל ארגון החברה. ושאמצעי תקשורת שונים מקשים אותנו על לזה באופנים, שהם במידה רבה כלתי-תקיימים במסגרים שלם (1987, Katz). ראיות לכך הבאו כדיון על התמרות שחללו הכתב והדפוס בחברה, מקלותן הב תלך ניכר מן היתיות שלו, ויש האומרים, המבוססות והחשובות שבו, למור, הכלכלי הקניי האירול אדמס איניס (Harold Adams Innis) על-פי איניס, אמצעי התקשורת הדומיננטים בזמן נתון הם הגורם העיקרי המסביר את עלייתו ופליטתן של ציוויליזציות, והם הראויים לשינויים עמוקים בתוך כל ציוויליזציה (1982, Czioum). קיומה ועוצמתה של אומריה ניתנת לניאור במרחבים של המרחב הגיאוגרפי שעליה היא שולטת (ואז פרק הזמן שבו היא מקיימת את ידע ועל שלטון פניוה). בין היתר, השעת מנוטפיל על ידע ועל אשעת, ואמצעי תקשורת שונים מקנים אפשרויות שונות לפעול, וזאת, אקטיו מבחינו בין אמצעי תקשורת בעלי

ממדי. אפשר היה, למשל, לקיים לימודים יוניוניס ללא תלות בהישרדות מובלעות של מהגרים יוניוניס באגן הים התיכון. הקושי לשבע מורים מרובים לקרוא את המחוזות הצפוניים והקים שוב לא חסם את התקדמות הלימודים הקלאסיים באירופה הטרופאלית. התאפשר קיומם של לימודים יוניוניס באירופה הצפונית, מעבר לאפלים, מעבר לתעלה או מעבר לים¹. (Eisenstein, 1980, p. 101).

בתחום הדת, תרם הדפוס להפצת עקרונותיה ותודות של לותר, אבי תנועת הרפורמציה². אם קודם לכן היו הדושים ומטיפי הדת אוסוים לבתת את הנצרות מבית לבית, או לבנס את הצביון בכנסיות ובכירות, הרי הדפוס הביא את התנייד לביתם של המאמינים, ובשפה המובנת להם? ספר התנייד נעשה נישן יותר, תורגם והופץ בשפות שונות ולא היה נתון עוד לתווכים הלעזי של כוהני הדת. אולי באורח פרודוסקלי, נגמה זו זרעה פילוג בקרב מאמינים מארצות שונות, במקום שתתורם לאיחודם. במכתבו לאפיפיור הודה לותר עצמו כי נדהם לנוכח התפשטות המהירה של רעיונותיו הדתיים, או בלשון: "נפלא ממני כיצד הניתוח שלי, יותר מקנתי האחרים... נפצו למקומות רבים כל כך. תן נעזו לותר האקדמי שלנו כאן... הן נשטחו כך, שפשוטי העם כמעט אינם מסוגלים להבין" (ibid, p. 102).

הדפוס אפשר להסדיר על לותר לתרגם, לפעם ולהפיץ את התנייד, כך שיהיו ברורים לאיור המסופים והמאמינים. מצעם מהותה נדרשה התנועה הפרוטסטנטית לאמצעי תקשורת אשר יפזר בעולות את מסריה בקרב המאמינים הפזורים ברחבי אירופה, לכן, לא מקרה הוא ששני מקווי פעילות דתית – ויסנברג וזינגר – היו לקצה של הכנסיה הקתולית, מצאו מקלט וכך נחב לפעילותם בחיק הדת החדשה. כך נולד שיתוף פעולה בין אינטליגנציה של שתי קבוצות – הדתית והכלכלית. מדיניות ומציאות לאור התניידו כדו להפיץ את הדת החדשה ולו רק משום שהיא הכטיחה להם הצלחה כלכלית. ככל שהתרחק קהל המאמינים כך גדל היקף מכירת הספרים.

¹ דהרפורמציה (Reformation) התנה תנועה דתית בשטח אירופה במאה ה-16. מחלליה שאפו לתקן את סידורי הכנסייה הקתולית ולקדם את עלותה המסואת הכלליים בתורה ובמשאית. כהנאה ממנה התקמו הכנסיות הפרוטסטנטיות.

² עד זה הוא הוטלן והתפלת נערים בלטינית, תרם המאמינים היו מסמלים את הכנסיות בלי להכין דבר וחצי דבר.

במסגרת מאבקה חסר-ההישגיות בדורמזיה הידקה הכנסייה הקתולית את הצנזורה על החומר המודפס. היא פיסמה רשימת ספרים אסורים, שאמורה הייתה לרשע בני דפוס ומדפיסים, ואולם, במקומות משרדנים מרות הכנסייה הקתולית פעל צעד זה כבמרגו. כפי שקרה גם כיום, האיסור רק הגביר את הפופולריות של ספרים מוצגים ואת הקשרות כלפיהם. ולראיה, מדפיסים ומציגים לאור נתון עליו נבני ספרים כי הם אסורים מצאם הכנסייה גם כשהדבר לא היה נכון:

גם המדע יצא נשכר מהופעת הדפוס. אפשרויות השלטר, האחסון וההפצה של מדע זרזו את צמיחת המדע המודרני. הטרם היה הדפוס, התמוטטות אמריקה מדמה לארצות הודע שהצטבר במרכז הלימוד שלה; הובשבים נתנו לחסל כל שרד של שלטון קודם, בכלל זה אף את מוסדות הטרבות והחינוך. מלומדים גישרו ונמוז לכל כנסות התבל. אף הכרות העותומניים שלשו לקוויטטינומלי³ שנת 1453, לא חרגו מזה. זה אלא שהפנים הכבוש לא בשר תקומת הושך חדשה. נכסים תרבותיים ומדעיים לא השלכו לתוהו השייחיה אדובה, בניגוד למה שהתרחש במצבים דומים בעבר, הפעם החל בעקבות השינויים הפוליטיים הדרמטיים, תור זהב של השכלה. בני האירופא נדרו אומנם, אך הידע שצטבר גורלם של כתבי ד יוניוניס ורומיים מהו של מחבריהם ומתקיימים. הם הדפסו, הפצו והיו לנכס לדורות הבאים.

ומסיפה אינוניטטיין: ישכפלום של עורכי תווים קיצר את הזמן והסך את עבודת הסדר שדרישה לתעתק שרטים, טבלאות, תשמישים ומפות. השכפול אף סיפק נחיסל את הכבל שגרם קודם לכן התרגום משפה אחת לשנייה... ספרים בנושאים טכניים שמקורם באלקטרוניקה נבדקו במאה ה-16 באותה דקדקנות שאפיינה את מסורות ההעתקה הידועה (ibid, p. 105).

³ בשם לפעלה מאלי ענת, היתה קוויטטינומלי: כיום איטיטליה בירתה והנורית של הקיסרות הרומית שווה בעמדה לרומא. במחצית המאה ה-14 שמו העותומני סמור על קאיי. כמובן מהו שנים של ניסיונות בעל הצלחה תחתי תורכים על השולחן מחמד ה-2 להפיל את חומת היער, וגם התמססות הסתתית עבר היסטוריה ונפתח ספק מלטיני תורכית חיש תנחלת והיו האזור כולו.

3.1.3.2 סכנוולוגי

על חוקרים קנדיים, מרשל מקלוהן (Marshall McLuhan) האדולד אדמס איניס (Harold Adams Innis) ליצבו מסורת אינטלקטואלית המייחסת לתפתחותם של אמצעי תקשורת השלכות מלניות על המרקם החברתי. לפעמים, התפתחותו של אמצעי תקשורת חוש אינה רק תולדה של נטייות היסטוריות-חברתיות, אלא בראש וראשונה גורם המשפיע על נטייות אלה ואף קובע אותן. גישה זו ידועה בשם דטרמיניזם טכנולוגי. שם זו מבטא את האמונה, שהטכנולוגיה (ובפרט, טכנולוגיית התקשורת) קובעת בין השאר את התנהגות האדם והיחסיות באופן מוחלט ושתהליך בעלי-נימנע.

בתמחנות החברתיים של כלבים היסטוריים עיקריים מקלוהן הבחין בין שני סוגים של אמצעי תקשורת לשלטר, להשלכות האישיות והחברתיות ולא מהותנים המעבירים באמצעותו. תיה זו מתמשה באמרתו המפורסמת, לשם ספרו הנודע "המדיום הוא המסר" (1967, The Medium is the Message). המבונה, ולא מוצריה, היא המשפיעה על האדם של סביבתו החברתית, או בניסוח מקורו: "במחוזים של הדיכוי בן שיטה המכונה את יחסיו עם האולת ועם עצמו, אין זה משנה כלל אם היא מיצית קורנליטיק או קאלידליטיק" (מקלוהן, 1964, עמ' 65).

על דום "הביקורת החדשה" (New Criticism), שאלו תוחדר כשלמד ספרות באוניברסיטת קמברידג'י: "המבקרים החדישים" קראו למש ולתהיך יצירות ספרות ואבטו לפי תכונותיהן הצורניות בלבד, תוך התעלמות מסעות הוצר, הרקע היצירתי שלה, או שיקולים היוונים אדנים. הם קבעו, כי ביצירת אמנות, הצורה היא היא תוכן, ורק לפיה אפשר לשפוט את היצירה. נקל לדאות את הדמיון בין עיקרון זה לבין השיטה "המדיום הוא המסר".

מקלעז שאב השראה גם מתאוריות בלשניות. במיוחד הושפע מהשערתם של אדוארד ספרה וברנטינו לי וורד (Edward Sapir & Benjamin Lee Wolf), שלפיה הלשון מעצבת את המחשבה ואת תפיסת המציאות. לשאת שונות גורמת לדבריהן לתפוס ולראיין בתודעתם את מרכיבי המציאות באמצעים שונים. אציר המלים של כל

שפה קובע את הדפוטים שלפיהם דובריה מסוגים פריטים לקבוצות ולקטגוריות, והקדוק השונה של כל שפה מבחית מושגים שונים של זמן, והלל, סיביות וכדומה. מקלוהן הרחיב והעמיק את טענתו של אציר המלים, ומצא תקשורת עקרונית צורנית יחידים של תצורת תכנים. מקלוהן, חברה "הידוקידי" השלטר. בה הוא הקיסט המודפס, תראה את המציאות בעד לשקפים של "שפת הדפוס", ואולי חברה שהמדיום המרכזי בה הוא הטלוויזיה, תתפוס את המציאות במנהיים של "שפת הטלוויזיה", כל קיש לסמנים המודפסים או המשודרים השלטר כדוגמה לימיונים" שהשענתו כלתי-תלויה בימסריים שלו. אין כל הבדל אם נות החשמל משמשת להאיר ניתוח מהו או משחק דורול לילי. פעילות אלה מעניקות לאור השלטר את "תוכנו", אבל המהפכה הטכנולוגית שאפשרה, בשמרה זו, להתגבר על התלות האור היום, היא היא הימסרה. של נורת החשמל, ולא השימש הייחודי ששימש בה בהדפוס, או אחרת, ראוי להסביר, ששקילות עושה הקבלה הפעית בין אמצעי תקשורת לבין הידועים טכנולוגיים אחרים ואפילו הידועים אמנותיים-זאנוטיטיים, כמו, לשלטר סגנונית האדם בסביבתו. מכל מקום, הטיעון הכללי הוא, הייחודיות – הוא אשר קובע את מערכת היחסים כחברה, שארגן את פעולתה ומעבד את תפישת המציאות שלה, התרגו כשלעצמו, במיד מודעים, הוא חסר-השפעה או בלודיארי ליון. תר-על-כן, תוכנו של כל מדיים שאוב לרוב ממדיום אחר שקדם לו. תוכנו של תוכן הדפוס, הוא דיבור, כשם שהמלה הכתובה היא תוכן הדפוס, הדפוס הוא תוכנו של המסר, וכך הלאה אם כן, התכנים אונם הדבר שמייתא אמצעי תקשורת כלשהו מקודמו. מקלוהן מדבר בבלגו על חוקרי תקשורת ואחרים המקדישים תשומת לב מרובה לתכנים ומתעלמים מהליקס – מהטכנולוגיה הטכנולוגית של כל מדיים והאמצעים לקהל ולסמנים הדברים כצורה שונה בתכלית משוקמים אונם באמצעים אחרים. "תוכנו" של מדיים, דוא אציר, משול לתנו כשו עסיסי שהמירץ מביא עמו כדי לסיחה את דעתו של כל-הרשעהרה של השלטר.

שאלת השראה, מה הוא השוני המרכזי בין אומני התבסיה שסמנים המדיה השונים? לפי מקלוהן, השוני הוא טבע מתייחסות השונה של כל מדיים ומדיים למערך